

دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی

دانشکده علوم سیاسی

پایان نامه برای دریافت درجه ی کارشناسی ارشد **M . A**

در رشته علوم سیاسی

عنوان :

تأثیر روشهای دموکراتیک بر کسب قدرت از سوی اسلام گرایان در خاورمیانه از سال

۱۹۹۰ تا ۲۰۰۸ م

استاد راهنما :

دکتر جهانبخش ایزدی

استاد مشاور :

دکتر حسین تفضلی

پژوهشگر :

انور نوخواه

بهار ۱۳۸۹

تقدیم :

این پایان نامه تقدیم به کسانی که در راه اسلام و آزادی و دموکراسی زندگی خویش را فدا کردند.

تشکر :

اینک پس از پایان دوره ای دیگر از تحصیلات بر خود لازم میدانم که از همه ی کسانی که در امر تحصیل و تدوین پایان نامه یاری ام نمودند ، سپاسگزاری نمایم. از جمله کلیه اساتید دانشکده علوم سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، که اندیشیدن را به من آموختند ، خصوصاً استاد راهنمای محترم دکتر جهانبخش ایزدی و استاد مشاور گرامی دکتر حسین تفضلی که در زمینه کمک جهت تدوین این پایان نامه از هیچ کوششی دریغ نورزیده اند تشکر میکنم.

بسمه تعالی

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب انور نوحخواه دانشجوی کارشناسی ارشد رشته علوم سیاسی با شماره دانشجویی ۸۶۰۰۰۹۵۸۶۰۰ اعلام مینمایم که کلیه مطالب مندرج در این پایان نامه :
با عنوان : تأثیر روشهای دموکراتیک بر کسب قدرت از سوی اسلام گرایان در خاورمیانه از سال ۱۹۹۰ تا ۲۰۰۸ حاصل کار پژوهشی خود بوده و چنانچه دستاوردهای پژوهشی دیگران را مورد استفاده قرار داده باشم طبق ضوابط و رویه های جاری آنرا ارجاع داده و در فهرست منابع و مأخذ ذکر نموده ام. علاوه بر آن تأکید مینمایم که این پایان نامه قبلاً برای احراز هیچ مدرک هم سطح ، پایین تر یا بالاتر ارائه نشده و چنانچه در هر زمان خلاف آن ثابت شود ، بدین وسیله متعهد میشوم ، در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام توسط دانشگاه بدون کوچکترین اعتراض آن را بپذیرم.

تاریخ و امضاء:

بسمه تعالی

در تاریخ :

دانشجوی کارشناسی ارشد آقای انور نوخواه از پایان نامه خود دفاع نموده و با

نمره بحروف : وبا درجه مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

فهرست مطالب

صفحه	موضوع
۱	بخش اول: کلیات طرح تحقیق.....
۲	طرح مسئله
۳	اهداف تحقیق
۳	پیشینه تحقیق
۴	تعاریف اصطلاحی مفاهیم
۴	قدرت
۵	دموکراسی
۶	خاورمیانه
۶	اسلام گرایی
۷	سکولاریسم
۹	سؤال اصلی تحقیق
۹	متغیرهای مستقل و وابسته
۹	روش تحقیق
۹	موانع و مشکلات تحقیق
۱۰	قلمرو تحقیق
۱۰	ابزار گردآوری اطلاعات
۱۱	بخش دوم: مبانی نظری دموکراسی (چهارچوب نظری تحقیق).....
۱۲	فصل اول: مبانی تئوریک موکراسی
۱۹	فصل دوم: عناصر اصلی تشکیل دهنده یک نظام دموکراتیک
۲۹	فصل سوم: شرایط موفقیت دموکراسی
۳۴	بخش سوم: مبانی نظری اسلام گرایی

فصل اول: اسلام گرایی در گذر تاریخ.....	۳۵
فصل دوم: الگوهای اسلام گرایی.....	۴۰
فصل سوم: تحلیل اندیشمندان غربی از عوامل رشد اسلام گرایی.....	۵۲
فصل چهارم: دیدگاههای متفکران اسلام گرا قبل از افول اندیشه سیاسی کلاسیک.....	۶۶
بخش چهارم: مطابقت مبانی نظری دموکراسی و اسلام گرایی.....	۸۰
فصل اول: تاریخچه دموکراسی در اسلام.....	۸۱
فصل دوم: اصول مشترک اسلام و دموکراسی.....	۸۵
بخش پنجم: سیر تحولات اسلام گرایی در خاورمیانه با استفاده از روشهای	
دموکراتیک در ترکیه و لبنان و اردن.....	۹۸
فصل اول: تعامل اسلام گرایی و دموکراسی در ترکیه.....	۹۹
فصل دوم: تجربه اسلام گرایان اردن از دموکراسی.....	۱۳۱
فصل سوم: تجربه دموکراسی در پاکستان از سوی اسلام گرایان.....	۱۳۹
فصل چهارم: تجربه اسلام گرایان از دموکراسی در لبنان.....	۱۴۵
بخش ششم: جمع بندی و نتیجه گیری و پیشنهادات.....	۱۵۰
فهرست منابع.....	۱۵۸

بخش اول : کلیات طرح تحقیق

- ۱- طرح مسأله
- ۲- هدف های تحقیق
- ۳- پیشینه تحقیق
- ۴- تعاریف اصطلاحی مفاهیم
- ۵- سوال اصلی تحقیق
- ۶- فرضیه
- ۷- متغیرهای مستقل و وابسته
- ۸- روش تحقیق
- ۹- موانع و مشکلات تحقیق
- ۱۰- قلمرو تحقیق
- ۱۱- ابزار گردآوری اطلاعات

بخش اول : کلیات تحقیق

۱- طرح مسئله :

خیزش و احیای اسلامی در حوزه حیات سیاسی/اجتماعی/اقتصادی در خاورمیانه از اواخر دهه شصت بتدریج آشکار شد علیرغم اینکه این خیزش در خاورمیانه تا حدود زیادی روند دموکراتیک داشت غرب آن را تهدیدی علیه خود قلمداد کرد. در ابتدا تصور غرب بعد از فروپاشی عثمانی بر این بود که اسلام مرده یا در آستانه مرگ قرار دارد و نمیتوان با اصلاحات آن را احیا کرد زیرا مرگ در ذات و جوهر آن نهفته است. در این شرایط ، اسلام گرایی خصوصاً اسلام سیاسی که در تضاد با منافع غرب در خاورمیانه بود ، صراحتاً استعمار را قبول نداشت و قائل به مکتبی جدای از غرب بود . در حقیقت اردوگاهی در برابر غرب ، غرب قبلاً مواجهه فرهنگی دیگری با دنیای سوسیالیسم داشت که به پیروزی وی منتهی شده بود ، اما واقعیت این است که فرآیند اسلام گرایی با سوسیالیسم تفاوت زیادی داشت به همین دلیل غرب ، اسلام گرایی را حتی در قالب دموکراتیک قبول نداشت البته روند خیزش اسلامی فرایند موج دوم خود را سپری میکرد موجی که با محمد عبده و جمال الدین اسد آبادی شروع شده بود. حسن البناء آن را ادامه داده و به نسل جدید رسیده بود با گذر به سالهای ۱۹۷۰ الی ۱۹۹۰ موج اسلام گرایی دوم با موج سوم دموکراتیزاسیون که در دهه های ۱۹۸۰ و ۱۹۷۰ اروپای جنوبی و آمریکای جنوبی و بسیاری از بخشهای اروپای شرقی را دربرگرفته بود هم سو شده ، و خاورمیانه نیز از این موج متأثر گردید . با فروپاشی اتحاد شوروی بعضی از ناظران خاورمیانه ورود دموکراسی به این منطقه را اجتناب ناپذیر میدانستند و استدلال میکردند که مؤلفه های اساسی دموکراسی مانند جامعه مدنی و سیاست پارلمانی تدریجاً زمینه بروز دوره های گذار دموکراتیک را در شماری از کشورهای خاورمیانه تقویت میکند از طرفی وجود نظامهای اقتدار گرا در انواع مختلف به

طور گسترده وجود داشت ، این موضوع باعث کندی روند دموکراتیزاسیون در خاورمیانه شد ، در واقع به دلیل هم سویی رژیمهای اقتدارگرا با منافع غرب این رژیمها مورد حمایت آنها قرار گرفتند و در واقع غرب تا حدودی در عدم اعمال جریان دموکراتیزاسیون در منطقه خاورمیانه نقش داشته است . بر این پایه با فراهم شدن بستر مناسبی که تا حدودی روند دموکراتیزاسیون در خاورمیانه را فراهم کرده بود و جنبشهای اسلامی که نقش اساسی در بیداری اسلامی داشتند زمینه رنسانس دینی بر پایه های دموکراتیک در جوامع نظیر : ترکیه ، الجزایر ، پاکستان و مصر فراهم گردید .

۲- هدف های تحقیق :

الف- هدف علمی :

شناخت علمی تأثیر روشهای دموکراتیک در کسب قدرت از سوی اسلام گرایان .

ب- هدف کاربردی :

ارائه یک نقشه راه به مثابه یک ابزار برای کسب و جابجایی قدرت

ج- هدف شخصی :

اعتقاد به روشهای دموکراتیک در رساندن جامعه اسلامی به اعتدال توأم با آزادی ، رسیدن به مرحله عقل گرایی دینی ، آرامش و رفع خشونت از جوامع اسلامی باشند.

۳- پیشینه تحقیق

از میان حجم انبوه کتابها ، مقالات و مصاحبه های که در مجلات و روزنامه های داخلی و خارجی که درباره اسلام و دموکراسی و اسلام گرایان در خاورمیانه نوشته شده است ، اینجانب به این نتیجه رسیده ام که می توان با توجه به سابقه ای که از این بحث به دست آمده است ، متغیرهای تحقیق را به صورت تفکیکی مورد بررسی قرار داد . یک دسته از آثار نوشته شده در زمینه بحث دموکراسی به دنبال ایجاد زمینه های مناسب جهت رشد این دیدگاه در جوامع اسلامی و خاورمیانه میباشد و ادعا میکنند که دموکراسی سنخیت زیادی با دنیای اسلام دارد و منفک از هم نیستند . در واقع اسلام گرایان بنیادگرا با مجموعه اقدامات خود ساختار دموکراسی را به بن بست رسانده اند و در عین حال غرب را هم متهم به جانبداری از رژیمهای اقتدارگرا کرده است . از جمله این نویسندگان بی نظیر

بو تو نخست وزیر فقید پاکستان میباشد . برخی از متفکران در صدد وفق اصول مورد پسند دموکراسی همچون انتخابات ، آزادی و غیره با موازین شریعت اسلام و تشیع میباشند از جمله میتوان به اثر آیت ...نایینی در کتاب تنبیه الامه و تنزیه المله دانست که با واکنشهای شدیدی در دوران خود مواجه شد . عبدالکریم سروش هم روند فعلی اسلام گرایی و قدرت اسلامی در جامعه را با موازین شرعی قابل انطباق ندانسته و اصول آن را تا حدودی زیر سؤال برده و فقه را به چالش کشیده و خواهان تجدید نظر در کشورداری اسلامی است. چالشهای موجود جامعه را ناشی از گسترش حیطة و اختیارات فقه سوای اختیارات خود دانسته. سید محمد خاتمی نیز قدرت واقعی در جامعه را در دست مردم دانسته و اعتقاد به مردم سالاری دینی دارد ایشان بانی گفتگوی تمدنهاست و در ایران تفکر اصلاح طلبی را تبیین کرده است . ایشان نظام سیاسی ایران را نمادی از مردم سالاری دینی دانسته که می تواند الهام بخش سایر جوامع اسلامی قرار گیرد .

۴- تعاریف اصطلاحی مفاهیم

۱/۴ قدرت :

مفهوم قدرت ، مفهوم اساسی نظریه جدید سیاسی است که گاهی با اقتدار ، نفوذ ، زور ، اجبار یا ترغیب مترادف دانسته میشود اما قدرت توانایی تحمیل اراده است به رغم مقاومت دیگران یا قدرت مشارکت در تصمیم گیری است. لاسول قدرت را مشارکت در تصمیم گیری تعریف کرده است در حقیقت قدرت میتواند مبتنی بر روابط باشد قدرت مبتنی بر موقعیت و نسبی است میتواند واقعی و بالقوه باشد. قدرت توانایی نفوذ بر دیگران و بایستی دارای ضمانت اجرا و هدف دار باشد. منابع قدرت هم دانش ، سازمان ، موقعیت ها ، اقتدار ، مهارت و رسانه های جمعی می باشند.

۲/۴ دموکراسی :

دموکراسی به معنی حکومت از سوی مردم اطلاق میشود این تئوری از متون کلاسیک یونانی گرفته شده که هردوت بنیانگذار آن بود و توسط افلاطون و ارسطو شاخ و برگ داده شد . پژوهاک آن در قرن هجدهم ایجاد شده بود . هدف از این بحثها این اندیشه است که حکومت ها غیره قابل تغییر نیستند و انتخاب آنها بایستی بر اساس اندازه گیری دقیق سودمندی آنها در آینده باشد آنها میگویند تنها حکومت مردمی است که برابری مبتنی بر قانون را تضمین مینماید هدف از این بحثها در حقیقت

ترس از استبداد بود هردوت برابری مبتنی بر قانون را موهبت موعود دموکراسی میدانست . در تعریف جدید دموکراسی نظام حکومتی است که در آن همه اشخاص بالغ در چهارچوب مقررات از این حق برخوردارند که به نحوی برابر در وضع خط مشی و قوانین همگانی شرکت کنند. هر یک از اجزای این تعریف و بیشتر تعاریف دیگر را باید مشخص تر کرد. در جریان تلاش برای این روشنفکری بیشتر نظریه ها از حد توصیف و تحریف فراتر میروند و به بیان آرمانهای دموکراتیک میپردازند. (لیپست، ۱۳۸۷، ۷۰۰) . امروزه تلاشهای فراوانی برای نسبت دادن عنوان دموکراتیک به حکومت های که به طور معمول این صلاحیت را ندارند صورت میگیرد تمایز بین شرایط دموکراسی و معیار دموکراسی اهمیت روز افزونی یافته است. دموکراسی را امروزه غالباً به لحاظ آن چیزهایی که نفی میکند. استبداد شخص پرستی یا حکومت گروهی خاص تعریف میکنند و به لحاظ آنچه میتواند به ارمغان آورد یا به لحاظ نیروهای اجتماعی ویژه ای که به آنها تکیه دارد این برداشت منفی از آزادی و دموکراسی بدان گونه که به ویژه آیزایا برلین و کارل پوپر آن را پروراندند متقاعد کننده به نظر میرسد زیرا قضیه اصلی امروزه رهاندن افراد و گروهها از کنترل خفه کننده ای است که یک گروه حاکم یا ایدئولوژی به نام ملت و مردم بر آنها تحمیل میکند دموکراسی در آن واحد به معنای مشارکت و بحران است . جامعه ای را میتوان مردم سالار خواند که از آزادی ، داوری درباره ی خواستههای متضاد مربوط به بازار اقتصاد و توقعات فردی و گروهی انسانی توقعات پولی و نیاز به هویت برخوردار باشد.

۳/۴ خاورمیانه :

در تعریف موسح خاورمیانه گفته می شود خاورمیانه منطقه ای است که سرزمینهای میان دریای مدیترانه و خلیج فارس را شامل می شود . خاورمیانه بخشی از افریقا - اوراسیا یا به طور خاص آسیا و در بعضی موارد شامل افریقای شمالی شمرده می شود . این ناحیه گروههای فرهنگی و نژادی گوناگون از قبیل فرهنگ های ایرانی ، عربی ، بربرها ، ترکی ، کردی ، عبری و آسوری را دربر گرفته . بسیاری از تعریفهای «خاورمیانه» چه در کتابهای مرجع و چه در اصطلاح عامیانه آن را ناحیه ای در جنوب غربی آسیا و دربرگیرنده : کشورهای بین ایران و مصر معرفی می کنند . با اینکه بخش بیشتر کشور مصر (به جز صحرای سینا) در افریقای شمالی واقع شده ولی آن را جزو «خاورمیانه» در رسانه

های عمومی کشورهای افریقای شمالی خوانده می شوند . خاورمیانه از نخستین خاستگاههای تمدن جهان بوده است . بسیاری از باورها و آیینهای جهان از اینجا برخاسته اند . نخستین یافته های آدمی در اینجا بوده است . نخستین قانون های جهان در اینجا نوشته شده است . و... خاورمیانه از میان قرن بیستم ، مرکز توجه جهانی و شاید حساسترین منطقه جهان از نظر استراتژیکی ، اقتصادی ، سیاسی و فرهنگی بوده است .

۴/۴ اسلام گرایی :

در دو سده اخیر در جهان اسلام ، در مواجهه با دو چالش جدی این دوران ، یعنی انحطاط و عقب ماندگی داخلی و تهاجم غربی ، چند جریان کلی شکل گرفته است . جریان نخست با رویگردانی از گذشته اسلامی و با مشاهده پیشرفت های مادی و تمدنی غرب ، راه چاره را در پیروی از غرب می یافت . این جریان خود به دو دسته غرب گرا و غرب زده تقسیم می شود . غرب زدگان صرفاً به ظواهر تمدنی غرب ، دل می بستند و از درک تحولات درونی آن کاملاً غفلت می کردند . اما غرب گرایان ، به شیوه ای متفاوت ، مبنای فکری و تمدنی غرب را مد نظر قرار می دادند . شاخصه کلی این جریان با هر دو شاخه آن ، رد گذشته و اعتقاد به ضرورت پیروی از روش و شیوه غرب بود . همچنین از نظر این جریان ، گذشته و سنت ما هیچ نکته روشنی نداشته و ضروری بود تا در فرایند نوسازی ، مورد تجدید نظر قرار گیرد . جریان سیاسی و فکری دوم ، جریان بازگشت به سنت ماقبل اسلامی یعنی سنت قومی - ملی می باشد . این جریان نیز راه حل را فاصله گیری از گذشته اسلامی دانسته و حتی در مواردی تجربه های تلخ گذشته را معلول حاکمیت اسلام می داند . نمایندگان این جریان به احیای سنت های ما قبل اسلامی در جهان اسلام می پردازند . دو نمونه بارز آن در ایران و مصر می توان مشاهده کرد . آنان به دلیل وجود تمدنهای بزرگ قبل از اسلام در این دو منطقه ، درصدد احیای میراث بومی کهن بودند . این جریان با امواج ملی گرایی که محصول دوران مدرن بود ، خود را همراه ساخته و در قالب جدید ملی گرایی سنتی بروز نمود . پان عربیسم ناصری در مصر و احیای جنبشهای ۲۵۰۰ ساله در ایران توسط پهلوی ، نمونه های بارز صورت های دولتی این جریان می باشند . در این نگاه جریان سوم ، همان جریان اسلام گرایی است . که برخی آن را با برچسب بنیاد گرایی دینی بیان می کنند . این جریان در صدد احیای اسلام بوده و با رد غرب و آموزه های مدرن

آن ، بر سنت و گذشته اسلامی تأکید می کند این جریان خود بر اساس جریان فکری درونی جهان اسلام به دو دسته تقسیم می شود . دسته ی نخست به جریان عقل گریز دوره اسلامی که عمدتاً در اهل حدیث ، حنبلی گری و اشعری گری ریشه دارد ، تعلق داشته و بر این اساس هر گونه امر جدید را نفی می کند . مهمترین نماینده این جریان را می توان محمد بن عبدالوهاب و جنبش وهابی گری دانست . دسته دوم که به جریان عقل گرایی دوره اسلامی ، یعنی جریان عدلیه و فلاسفه ، تعلق داشت ، در مواجهه با پدیده های جدید ، به برخورد گزینشی دست زده و با تطبیق برخی از این دستاوردها با اصول تفکر اسلامی ، دست به گزینش آنها میزدند. مهمترین نمایندگان این جریان را می توان سید جمال الدین اسد آبادی ، میرزای نائینی و در نهایت ، امام خمینی دانست . (لک زایی، ۱۳۸۱، ص ۹۵)

۵/۴ سکولاریسم :

واژه سکولار (secular) برگرفته از اصطلاح لاتینی «saculum» به معنای قرن و سده است و از آن تعبیر به زمان حاضر و اتفاقات این جهان در مقابل ابدیت و جهان دیگر شده است . تعبیر عامتر از این مفهوم ، به هر چیز متعلق به این جهان اشاره دارد . کریمینز ، نخستین کاربردهای این واژه را به اواخر قرن سوم بر می گرداند که برای وصف آن دسته از روحانیون به کار می رفت که گوشه نشینی رهبانی را به سمت زندگی در دنیا ترک می گفتند . آنان روحانی عرفی ، در مقابل روحانی رهبانی شناخته می شدند . او می گوید که این اصطلاح در همان زمان برای تفکیک دادگاه های عرف از دادگاه های کلیسای نیز کاربرد داشته است (شجاعی زند، ۱۳۸۰، ص ۲۰۸) . در زبان فارسی ، معادل های متفاوتی برای این واژه ذکر شده است ، از جمله عرفی گرایی ، دنیا گرایی ، جدا انگاری دین و دنیا و به هر تقدیر ، سکولاریسم پدیده ای غربی ، و به دوره گذار از سنت به مدرنیته مربوط است و به گفته ویلسون ، «جدا انگاری دین و دنیا ، مفهومی غربی است که اساساً فرایندی را که به خصوص به بارزترین وجهی در طول قرن جاری ، در غرب رخ داده است ، توصیف می کند » (ویلسون، ۱۳۷۴، ص ۱۴۲) . گر چه سکولاریسم در ابتدا در دنیای مغرب زمین رشد کرد ، طولی نکشید که دامنه خود را گسترش داد و به دیگر سرزمینها و کشورها نفوذ کرد (نوروزی، ۱۳۷۹، ص ۵۶/۵۷) . در کشور ما هم برخی روشنفکران غرب زده درصدد وارد کردن این اندیشه به

داخل کشور برآمدند و در بومی سازی آن کوشیدند . شکل گیری سکولاریسم در ایران به اوایل عصر قاجار باز می گردد که برخی از روشنفکران آن را مطرح کردند . بعد از آن شاهد حاکمیت سکولاریسم در زمان رضا خان و محمد رضا شاه هستیم و سرانجام ، انقلاب اسلامی را باید نقطه آغاز افول سکولاریسم بر شمرد . انقلاب اسلامی ، معلول برخورد دو نوع تفکر «دینی» و «سکولار» بود . برخی از اندیشمندان مسلمان ، با ذکر عوامل پیدایی سکولاریسم در اروپای مسیحی و بر شمردن وجوه و اختلاف اسلام و مسیحیت و تفاوت عملکرد دولت دینی در اسلام با مسیحیت چنین فتوا می دهند که زمینه بروز و ظهور سکولاریسم در دنیای اسلام وجود ندارد و خطر سکولاریسم ، جامعه مسلمانان را تهدید نمی کند و این پدیده اجتماعی مختص به جغرافیای فکری و فرهنگی خاص خویش است و قابل تعمیم به دیگر نقاط نیست ، بنابراین ، دعوت به تشکیل دولت دینی اسلامی به معنای بازگشت به مفهوم قرون وسطایی حکومت دینی و در نتیجه ، زمینه سازی برای پیدایی سکولاریسم نیست ، زیرا در اسلام ، نهاد واسطه ای میان انسان و خدا وجود ندارد که مانند کلیسا خواهان اقتدار بر کلیه ی شئون دنیایی باشد ، افزون بر این که در شریعت اسلامی ، دین و دولت به گونه ای با هم در آمیخته اند که نه راه فهم شریعت را به روی همگان می بندد و نه با دانش و عقل آدمی سرستیز دارد ، پس سکولاریسم به معنایی که در غرب به وقوع پیوست ، در جامعه اسلامی زمینه ندارد (واعظی، ۱۳۷۸، ص ۵۲) . با توجه به این حقیقت که عامل یا عوامل شیوع سکولاریسم در مغرب زمین به هیچ وجه با مکتب اسلام سازگار نیست ، دامن زدن به ترویج این طرز تفکر ، هیچ گونه جنبه علمی و واقع گرایی ندارد و از این رو باید عوامل اصلی این واقعیت را در امور دیگر جستجو کرد (جعفری، ۱۳۷۸، ص ۲۵۰)

۵- سؤال اصلی تحقیق

سؤال اصلی : آیا روشهای دموکراتیک بر افزایش قدرت از سوی اسلام گرایان در خاورمیانه

تأثیر داشته است؟

فرضیه تحقیق : میان استفاده از روشهای دموکراتیک و افزایش قدرت اسلام گرایان در

خاورمیانه ارتباط مستقیمی وجود دارد.

۶- متغیرها :

متغیر مستقل : روشهای دموکراتیک

متغیر وابسته : کسب قدرت از سوی اسلام گرایان در خاورمیانه

۷- روش تحقیق

روش تحقیق توصیفی - تحلیلی است . از آنجا که در مقام بیان و تشریح مؤلفه های اصلی پژوهشی هستیم توصیفی و از آنجا که در پی ارتباط عملی و معلولی داده ها و نتایج تحقیق هستیم تحلیلی است .

۸- موانع و مشکلات تحقیق

۱/۸ کمبود منابع معتبر درباره ارتباط اسلام گرایی و دموکراسی در کشور

۲/۸ عدم وجود توافق مشترک در تعریف اصطلاحات و مفاهیم معطوف به موضوع

۳/۸ بدیع بودن موضوع

۹- قلمرو تحقیق

محدوده خاورمیانه شامل کشورهای ترکیه ، لبنان و پاکستان از سال ۱۹۹۰ تجربه دموکراسی دارند به عنوان قلمرو تحقیق مورد بررسی قرار میگیرند .

۱۰- ابزار گردآوری اطلاعات

با مراجعه به منابع اعم از کتاب ، مقالات ، سایتها ، اسناد و..... مطالب برگزیده را فیش نویسی و پس از دسته بندی موضوعی و مناسب با محتویات و عناوین به صورت فیش برداری به تنظیم و تدوین مطالب پرداخته می شود .

۱۱- سازماندهی تحقیق:

بخش دوم : مبانی نظری دموکراسی (چهارچوب نظری تحقیق)

فصل اول) مبانی تئوریک دموکراسی

فصل دوم) عناصر اصلی تشکیل دهنده یک نظام دموکراتیک

فصل سوم) شرایط موفقیت دموکراسی

فصل اول) مبانی تئوریک دموکراسی

دموکراسی واژه ای است برگرفته از واژه ی یونانی دموس به معنای مردم و کراسیا به معنی قدرت ، دموس در کاربرد آتنی یا یونانی به معنای جمع روستاییان بوده است . در سده ی پنجم میلادی تغییری در معنای دموس پدید آمد و این واژه بر اجتماع همه مردم آتن اطلاق شد که برای اجرای کارهای حکومتی گردهم پدید می آمدند و کنکاش می کردند . دموکراسی از زمانهایی که به یاد نمی آید در جامعه بشری رواج یافته است . این واژه در مخالفت با حکومت استبدادی و خودکامه با هدف آزادی و برابری رواج یافت (عبدالرحمن عالم، ۱۳۷۹، ص ۲۹۴/۲۹۳)

دموکراسی از پدیده ای عمدتاً متعلق به اروپای شمالی تا پدیده ای جهانی در سده بیستم سیر تحول پیموده است . بسیاری از افراد کم و بیش در همه جوامع ، از همه طبقات اجتماعی و اقتصادی ، همه مقاطع تحصیلی ، سطوح شغلی و ادیان مختلف دموکراسی را نوع مطلوب حکومت می دانند . شاید یکی از دستاورد مهم دموکراسی برای جامعه بشری ثبات اجتماع باشد . ثبات هم به نوع خود عامل رشد اقتصادی است (لیپست، ۱۳۸۳، ص ۱۰)

ممکن است در یک دموکراسی صوری که به نظر می رسد مردم یا نمایندگان مردم حکومت می کنند ، توزیع قدرت واقعی کاملاً غیر دمکراتیک باشد . یا بر عکس ، در یک نظام سیاسی که در آن سلطنت یا اشراف به صورت فرمایشی حکومت می کنند ، شاید این واقعیت آشکار نباشد که قدرت واقعی در دستان مردم است این ابهام در هر دو واژه سازنده دموکراسی ، از زمان شکل گیری مفهوم و واقعیت دموکراسی وجود داشته و برای درک معنا و تاریخ دموکراسی اهمیت ویژه ای دارد . اما شاخصهای مهم دموکراسی عبارتند از : بر سر احراز مناسب دولتی رقابت وجود دارد و برای تصدی پستها یا مقامها ، انتخابات منصفانه بدون استفاده از زور یا اجبار و بی آنکه هیچ گروهی در جامعه حذف شود

یا محروم شود، در دوره های مشخص برگزار می شود، آیا آزادی های مدنی و سیاسی وجود دارند تا صحت و انسجام مشارکت و رقابت سیاسی تضمین شود (لیپست، ۱۳۸۳، ص ۱۲)

خلاصه آنکه علی رغم اینکه واژه ی دموکراسی برای بسیاری از مردم واژه ای آشنا و ساده به نظر می رسد بی شک دموکراسی یکی از پیچیده ترین اصطلاحات سیاسی است. تاریخ گواه این ادعا است که در دوره های مختلف مفاهیم گوناگون و کاملاً متضادی از واژه ی دموکراسی برداشت می شده است اما آن چیزی که دموکراسی در یک دوره تاریخی معین، معنا و مفهومی خاص می بخشید، سنتز میان افکار اندیشمندان دموکراسی از یک سو و تحولات اجتماعی از سوی دیگر بوده است.

۲- دموکراسی در گذر تاریخ

نظام های سیاسی با خصوصیات دموکراتیک به زمانهای جدید محدود نمی شود. در بسیاری از نقاط جهان در طول قرن ها، رؤسای قبایل انتخابی بودند و در بعضی جاها در سطح روستاها نهادهای سیاسی به مدت طولانی وجود داشت. البته مفهوم دموکراسی در دنیای قدیم مفهومی آشنا بود. دموکراسی به منزله یک ارزش اجتماعی و سازمان سیاسی ریشه در یونان باستان دارد. مفهوم اولیه دموکراسی حکومت مستقیم توده مردم بوده است (هانتینگتون، ۱۳۸۱، ص ۴)

دموکراسی نوین شباهتی به دموکراسی روستا، قبیله، دولت و شهر ندارد. این دموکراسی دولت - ملت است و ظهور آن با پیرایش و تکامل دولت - ملت مقارن بوده است. نخستین گام به سوی دموکراسی در غرب، در نیمه اول سده هفدهم برداشته شد. عقاید دموکراتیک و جنبش های دموکراتیک، از تجلیات مهم و نه اصلی انقلاب انگلستان بود. احکام بنیانی کانکتی کانت که ۱۴ ژانویه ۱۶۳۶ تنظیم شد نخستین قانون اساسی مکتوب دموکراسی نوین بود. نهادهای جدیدتر دموکراسی در شماری از کشورها در سال ۱۹۰۰ ظهور کرد. در اواخر سده بیستم کشورهای بیشتری دارای نهادهای دموکراتیک شدند. این نهادها در پی موجهای دموکراسی شدن به ظهور رسیدند (هانتینگتون، ۱۳۸۱، ص ۱۶)

عموماً گذار به دموکراسی و روند دموکراسی در جوامع مدرن، با استقرار نهادهای حکومت نمایندگی و انواع دموکراسی لیبرال همراه بوده است و این خود به دولت هایی باز می گردد که با انتخابات و رأی مساوی مردم انتخاب می شدند. در این رابطه «رابرت دال» اشاره می کند که